

Sygn. akt I C 81/23

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 grudnia 2023 r.

Sąd Rejonowy w Gdyni - I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: asesor sądowy Mateusz Berent

Protokolant: starszy sekretarz sądowy Małgorzata Świsł

po rozpoznaniu w dniu 23 listopada 2023 r. w Gdyni

na rozprawie

sprawy z powództwa A. N.

przeciwko M. K.

o zapłatę i zamianę dożywocia na rentę

I. zamienia uprawnienia objęte umową dożywocia zawartą między powódką A. N. a pozwanym M. K. w dniu 10 kwietnia 2018 r. przed notariuszem G. S. prowadzącą kancelarię notarialną w K. (rep. A nr 5251/2018) opisane w §3 aktu jako zobowiązanie pozwanego do zapewnienia powódce pełnej opieki i pomocy w razie choroby i w ramach wyżywienia rocznie 50 kilogramów ziemniaków, trzech kur i pięciu kilogramów innego mięsa na dożywotnią rentę od pozwanego M. K. na rzecz powódki A. N. w kwocie po 580 zł (pięćset osiemdziesiąt złotych) miesięcznie, płatną z góry do 10. dnia każdego miesiąca wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w razie uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat, począwszy od miesiąca następującego po uprawomocnieniu się wyroku;

II. oddała powództwo w pozostałym zakresie;

III. nie obciąża powódki kosztami procesu;

IV. przejmuje na rachunek Skarbu Państwa nieuiszczone koszty sądowe.

Sygn. akt I C 81/23

UZASADNIENIE

I.

(żądanie i podstawa faktyczna pozwu)

1. Powódka A. N. wystąpiła przeciwko M. K. z powództwem o zapłatę kwoty 38.390,16 zł tytułem niewykonania przez pozwanego obowiązków wynikających z umowy dożywocia wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia złożenia pozwu, a także o zamianę części uprawnień objętych umową dożywocia, opisanych w §3 aktu notarialnego jako zobowiązanie pozwanego do dostarczania powódce oświetlenia, pełnej opieki i pomocy w razie choroby i w ramach wyżywienia rocznie 50 kg ziemniaków, 3 kur i 5 kg innego mięsa – na przysługującą powódce dożywotnią rentę w wysokości po 600 zł miesięcznie płatną z góry wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w płatności którejkolwiek z rat, począwszy od dnia złożenia pozwu, a także zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

2. W uzasadnieniu powódka podała, że dnia 10 kwietnia 2018 roku zawarła umowę dożywocia z pozwanym. Przeniosła na niego własność lokalu mieszkalnego położonego w G. przy ul. (...) ((...)), a pozwany w §3 umowy zobowiązał się zapewnić powódce w ramach dożywocia – bezpłatną, dożywotnią służebność mieszkania obejmującego cały lokal mieszkalny z ogrzewaniem, oświetleniem i wodą, swobodne poruszanie się po całej nieruchomości lokalowej, prawo przyjmowania gości, pełną opiekę i pomoc w razie choroby, w ramach wyżywienia rocznie: 50 kg ziemniaków, 3 kury i 5 kg innego mięsa oraz pogrzeb według miejscowego zwyczaju.

3. Pozwany tych obowiązków nie wypełniał. Nie dokonywał opłat za lokal do spółdzielni, nie płacił rachunków za prąd, nie zapewniał pełnej opieki i pomocy w razie choroby, a ponadto nie dostarczał w ramach wyżywienia: 50 kg ziemniaków, 3 kur i 5 kg innego mięsa. Pozwany nie pomagał powódce w chorobie, nie opiekował się nią i praktycznie się z nią nie kontaktował.

4. Roszczenie o zapłatę obejmuje niewykonane przez pozwanego obowiązki z tytułu umowy dożywocia, która opłacała sama powódka.

5. Pozwany jedynie dnia 20 października 2022 roku wypłacił powódce 250 zł.

(pozew, k. 3-10)

II.

(stanowisko pozwanego)

6. Pozwany w odpowiedzi na pozew wniósł o oddalenie powództwa, ewentualnie w przypadku ustalenia, że zachodzą przesłanki do uwzględnienia żądania o zamianę dożywocia na rentę wniósł o zmianę w postaci: pełnej opieki i pomocy powódce w razie choroby, dostarczania jej w ramach wyżywienia rocznie: 50 kg ziemniaków, 3 kur i 5 kg innego mięsa na dożywotnią rentę w kwocie po 100,00 zł miesięcznie płatną do 10. dnia każdego miesiąca następującego po uprawomocnieniu się wyroku., a także zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

7. Pozwany zakwestionował roszczenie o zapłatę tak co do zasady jak i wysokości. Według niego roszczenia z umowy dożywocia mają charakter okresowy i dlatego roszczenia za okres od dnia 10 kwietnia 2018 roku do dnia 31 grudnia 2019 roku przedawniły się.

8. Pozwany podał, że do podpisania aktu notarialnego doszło, ponieważ powódka chciała odsunąć od dziedziczenia swoją córkę, z którą była wówczas skonfliktowana, a także zamierzała zapewnić sobie opiekę na przyszłość. Powódka nadal miała samodzielnie się utrzymywać, a pozwany miał doraźnie pomagać. Powódka nadal zamierzała mieszkać sama. Pozwany świadczył doraźną pomoc – np. zawoził do lekarza, okazjonalnie kupował żywność. Relacje były poprawne do końca 2022 roku. Przez 4 lata od momentu zawarcia umowy powódka nie domagała się od pozwanego żadnych świadczeń, które są przedmiotem niniejszego postępowania. Później powódka zaczęła zgłaszać zastrzeżenia. Zmiana nastawienia powódki wynikała z poprawy relacji z córką. Powódka oświadczyła przed samym proboszczem, że opiekuje się nią pozwany, a nie córka W. K..

9. Z umowy dożywocia nie wynikał obowiązek zapłaty kwot za poszczególne wskazane w pozwie składniki.

10. W zakresie wyżywienia pozwany realizował ten obowiązek w inny sposób, tj. poprzez zakup żywności lub przelew środków pieniężnych na rzecz powódki. Postanowienie umowne o wyżywieniu we wskazany sposób było w ocenie pozwanego wręcz absurdalne, ale jeśli powódka chciałaby, to pozwany mógłby dostarczać co roku 3 żywe kury do mieszkania powódki.

11. Jedynie w okresie pandemii pozwany z uwagi na swoje liczne schorzenia pozostawał w izolacji.

12. Zobowiązanie pozwanego do dostarczania powódce wyżywienia opiewało na kwotę 375 zł rocznie, co daje miesięcznie rentę w kwocie 31,25 zł. Wartość opieki i pomocy w razie choroby nie powinna przekraczać kwoty 60-70 zł, na co składają się koszty dojazdów do placówek medycznych, a nawet zakup niezbędnych leków. Powódka korzysta z bezpłatnej opieki zdrowotnej w ramach NFZ i jest w stanie poruszać się samodzielnie. Na własne potrzeby dysponuje kwotą 2.400 zł miesięcznie, a więc nie znajduje się w niedostatku. Nie ma nikogo na utrzymaniu.

(odpowiedź na pozew, k. 321-326)

III.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

13. Dnia 10 kwietnia 2018 roku strony zawarły umowę dożywocia, na mocy której powódka przeniosła na rzecz pozwanego własność lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w G. przy ul. (...) objętego księgą wieczystą o nr (...), natomiast pozwany zobowiązał się zapewnić powódce w ramach dożywocia bezpłatną dożywotnią służebność mieszkania obejmującego cały lokal mieszkalny z ogrzewaniem, oświetleniem i wodą, swobodne poruszanie się po całej nieruchomości lokalowej, prawo przyjmowania gości, pełną opiekę i pomoc w razie choroby, w ramach wyżywienia rocznie: 50 kg ziemniaków, 3 kury i 5 kg innego mięsa oraz pogrzeb według miejscowego zwyczaju.

(dowód: akt notarialny z dnia 10 kwietnia.2018 r., Rep. A nr 5251/2018 – k. 18-20v.)

14. Motywacją powódki dla zawarcia ww. umowy była chęć naprawy małżeństwa jej córki W. K. oraz pozwanego M. K.. W chwili zawarcia umowy małżeństwo faktycznie nie funkcjonowało od co najmniej 2 lat.

(dowód: przesłuchanie powódki, k. 406-407v., płyta – k. 410, k. 425-426, płyta, k. 427 przesłuchanie pozwanego, k. 407-408v., płyta – k. 410m, k. 426-426v, płyta, k. 427, zeznania świadka E. K., k. 404v.-405v., płyta, k. 410,)

15. Przed zawarciem umowy dożywocia powódka sporządzała testamenty, w których powoływała nowych spadkobierców, odwołując poprzednie rozrządzenia.

(dowód: zeznania świadka A. K., k. 405v.-406, płyta, k. 410, zeznania świadka W. K., k. 403v.-404v., płyta, k. 410, przesłuchanie pozwanego, k. 407-408v., płyta – k. 410m, k. 426-426v, płyta, k. 427)

16. Intencją stron było, aby powódka do końca swojego życia mieszkała w nim samodzielnie. Powódka mieszkała sama w przedmiotowym lokalu, pozwany nigdy w nim nie zamieszkał.

(dowód: przesłuchanie powódki, k. 406-407v., płyta, k. 410, k. 425-426, płyta, k. 427 przesłuchanie pozwanego, k. 407-408v., płyta – k. 410m, k. 426-426v, płyta, k. 427)

17. Do 2022 roku relacje pomiędzy stronami były prawidłowe.

18. Powódka nie domagała się od pozwanego zapłaty kosztów należnych od lokalu, zakupu leków ani pożywienia.

19. Powódka zapewniła powoda, że będzie uiszczała opłaty eksploatacyjne należne od lokalu.

20. W czasie trwania umowy dożywocia powódka nie żądała od pozwanego zwrotu uiszczonych przez nią opłat eksploatacyjnych należnych od lokalu, uiszczonych kosztów energii elektrycznej ani zwrotu ceny leków czy pożywienia.

21. Powódka liczyła jednak, że pozwany z przyczyn honorowych zaproponuje jej, że co drugi miesiąc to on będzie pokrywał koszty lokalu, jednak ani nie powiedziała mu o tym wprost ani nie sugerowała, że oczekuje tego od pozwanego.

22. Do 2022 roku strony odwiedzały się z różną częstotliwością, utrzymywały jednak stały kontakt telefoniczny, odbywając rozmowy co najmniej raz w tygodniu. W okresie od czerwca do listopada 2021 r. pozwany zachorował, w wyniku czego nie był w stanie się poruszać. Wówczas to powódka go odwiedzała i wspierała.

(dowód: przesłuchanie powódki, k. 406-407v., płyta, k. 410, k. 425-426, płyta, k. 427 przesłuchanie pozwanego, k. 407-408v., płyta, k. 410, k. 426-426v, płyta, k. 427)

23. Pozwany pomagał powódce wówczas, kiedy się o to zwracała. Pomoc pozwanego polegała na zawożeniu powódki do rodziny, lekarza czy drobnych naprawach. Gdy powódka zwracała się do pozwanego z prośbą o pomoc, pozwany jej nie odmawiał. Przy drobnych naprawach niezbędnych w lokalu powódki pozwanemu pomagał jego syn, a wnuk powódki A. K.. Powódka chciała płacić za dokonane naprawy.

24. W czasie pandemii C.-19 pozwany przywiózł powódce zakupy na jej jednorazowe żądanie.

(dowód: przesłuchanie powódki, k. 406-407v., płyta, k. 410, k. 425-426, płyta, k. 427 przesłuchanie pozwanego, k. 407-408v., płyta – k. 410, k. 426-426v, płyta, k. 427)

25. Powódka korzystała też z pomocy znajomych w innych sytuacjach. Liczyła na to, że pozwany zainteresuje się jej losem i z własnej inicjatywy będzie jej pomagał. Wprost nie wyraziła tego żądania, mając nadzieję, że pozwany z poczucia honoru i obowiązku się nią zajmie.

(dowód: zeznania świadka K. G., k. 402v.-403v., płyta, k. 410, zeznania świadka W. K., k. 403v.-404v., płyta, k. 410, zeznania świadka E. K., k. 404v.-405v., płyta, k. 410, przesłuchanie powódki, k. 406-407v., płyta – k. 410, k. 425-426, płyta, k. 427)

26. Jednocześnie powódka nie chciała i nie wyobrażała sobie, aby pozwany wspomagał ją w czynnościach wymagających zachowania intymności.

(dowód: przesłuchanie powódki, k. 406-407v., płyta – k. 410, k. 425-426, płyta, k. 427)

27. W dniu 20 października 2022 roku pozwany przelał powódce kwotę 250 zł. W 2023 roku pozwany przelał powódce 300 zł. Powódka była tym zdziwiona, nie wiedziała z jakiego tytułu pozwany dokonał zapłaty na jej rzecz.

28. Pozwany uiszczał opłaty za korzystanie z telefonu obciążające powódkę. Powódka z własnej inicjatywy zwracała mu wszystkie uiszczone kwoty mimo braku jego żądania.

(dowód: przesłuchanie powódki, k. 406-407v., płyta, k. 410, k. 425-426, płyta, k. 427 przesłuchanie pozwanego, k. 407-408v., płyta – k. 410, k. 426-426v, płyta, k. 427)

29. W 2022 roku powódka pogodziła się ze swoją córką, w związku z czym zwróciła się do pozwanego o zwrotne przeniesienie własności lokalu celem darowania go swojej córce W. K.. Powódka uznała, że pozwany ma mieszkanie po swojej matce, więc przeniesie zwrotnie własność lokalu, zwłaszcza że na skutek umowy dożywocia powódka nie mogłaby pozostawić córce mieszkania. Powódka liczyła, że pozwany przystanie na jej propozycję.

30. Pozwany odmówił, co stanowiło punkt zapalny konfliktu między stronami. Z tego powodu pozwany w czerwcu 2022 roku zaprzestał odbierania od powódki połączeń telefonicznych.

(dowód: przesłuchanie powódki, k. 406-407v., płyta – k. 410, k. 425-426, płyta, k. 427, przesłuchanie pozwanego, k. 407-408v., płyta – k. 410m, k. 426-426v, płyta, k. 427)

31. W okresie od dnia 1 maja 2018 roku do dnia 30 września 2022 roku powódka tytułem zużycia energii elektrycznej w ww. lokalu uiściła kwotę 1.343,12 zł.

32. (dowód: pismo z dnia 26 października 2022r. wraz z wyciągiem, k. 25-26v., faktury, k. 27-34)

33. W okresie od dnia 1 kwietnia 2021 roku do dnia 31 sierpnia 2022 roku powódka uiściła do (...) Spółdzielni Mieszkaniowej im. (...) w G. kwotę 4.778,98 zł w związku z utrzymaniem przedmiotowego lokalu.

(dowód: potwierdzenia wpłat, k. 35-37, kartoteka finansowa wraz z zestawieniem opłat, k. 375-385)

34. Pismem z dnia 4 stycznia 2023 roku powódka poinformowała pozwanego o obowiązku uiszczenia należności czynszowych związanych z przedmiotowym lokalem za okres od listopada 2022 roku do stycznia 2023 roku w łącznej kwocie 1.215,78 zł. Zwróciła się nadto, aby pozwany wystąpił z pismem do Spółdzielni, aby wszystkie pisma związane z lokalem kierowane były do niego.

(dowód: pismo, k. 41, potwierdzenia nadania, k. 42)

35. W styczniu 2023 roku pozwany uiścił zaległe opłaty należne od lokalu, które odtąd uiszcza regularnie.

(dowód: przesłuchanie pozwanego, k. 407-408v., płyta – k. 410m, k. 426-426v, płyta, k. 427)

36. Pismem z dnia 23 stycznia 2023 roku powódka wezwała pozwanego do zapłaty kwoty 38.390,16 zł tytułem niewykonywania przez niego obowiązków wynikających z umowy dożywocia, a także do zamiany części uprawnień objętych treścią umowy dożywocia, opisanych w §3 aktu notarialnego jako: zobowiązanie do dostarczania oświetlenia, pełną opiekę i pomoc w razie choroby i w ramach wyżywienia rocznie: 50 kg ziemniaków, 3 kury i 5 kg innego mięsa na dożywotnią rentę w wysokości po 600 miesięcznie – w terminie 7 dni od otrzymania wezwania.

(dowód: wezwanie, k. 39-40, potwierdzenie nadania, k. 38)

37. W latach okresie od 2018 do 2022 roku powódka wydała na leki, suplementy i środki opatrunkowe kwotę 12.893,06 zł.

(dowód: faktury VAT, k. 59-93, k. 95-146, k. 149-223v., k. 225-292v.)

38. Powódka jest osobą niepełnosprawną od 1977 roku, a od 23 maja 2013 roku mowa o ustalony stopniu niepełnosprawności w stopniu znacznym z uwagi na choroby psychiczne (02-P), choroby neurologiczne (10-N) oraz w związku z dysfunkcją narządu ruchu (05-R).

(dowód: orzeczenie o stopniu niepełnosprawności z dnia 26 czerwca 2013r. – k. 44)

39. Powódka cierpi na niewydolność serca, nadciśnienie samoistne (pierwotne), migotanie i trzepotanie przedsionków, niedoczynność tarczycy, niedokrwistość z niedoboru żelaza oraz witaminy B12, przewlekłą niewydolność nerek, kamicę żółciową, zapalenie żołądka i dwunastnicy, zaburzenia przemian puryn i pirymidyn, chorobę trzustki i dwunastnicy, zaburzenia nerwicowe, chorobę refluksową żołądkowo-przelykową, zwyrodnienie wielostawowe, pokrzywkę idiopatyczną, zmiany zwyrodnieniowe kręgosłupa, zaćmę starczą, wrzód żołądka, nieorganiczne zaburzenia snu, żylaki kończyn dolnych oraz choroby układu moczowego. W latach 2018-2022 powódka wielokrotnie była hospitalizowana.

(dowód: zaświadczenia lekarskie, k. 45-47, k. 392-393, karty informacyjne, k. 48-53, k. 56-57, k. 384-399, karty pobytu, k. 54-55, k. 400-401)

40. Z kolei pozwany cierpi na przewlekły zespół bólowy kręgosłupa L/S, nawracającą rwę kulszową obustronną, parestezje kończyn górnych, dyskopatię wielopoziomową C i L/S, zwyrodnienia wielostawowe, cukrzycę, nadciśnienie tętnicze, nikotynizm. W związku ze schorzeniami wymagał rehabilitacji.

(dowód: orzeczenie, k. 330, zaświadczenie o stanie zdrowia, k. 331-332, informacja, k. 333-336, karta informacyjna leczenia, k. 342, wyniki badań, k. 337, k. 338, k. 343, konsultacja lekarska, k. 339-341v.)

41. Pozwany jest osobą częściowo niezdolną do pracy.

(dowód: orzeczenie, k. 360-360v.)

42. Wartość kilograma ziemniaków wynosi 2 złote, kury – 25 złotych, zaś kilograma innego mięsa – 45 zł.

(fakt bezsporny, k. 408v.)

Sąd zważył co następuje:

IV.

43. Powyższy stan faktyczny Sąd ustalił na podstawie dowodów z dokumentów, zeznań świadków oraz przesłuchania stron.

(ocena dowodów)

44. Oceniając zgromadzony w sprawie materiał dowodowy Sąd uznał, że dowody z dokumentów przedłożonych przez strony są wiarygodne, albowiem żadna ze stron nie kwestionowała autentyczności tych dokumentów, w tym zgodności przedstawionych kopii dokumentów z oryginałami, prawdziwości twierdzeń w nich zawartych, ani też żadna ze stron nie zaprzeczyła, że osoby podpisane pod tymi dokumentami nie złożyły oświadczeń w nich zawartych. Wyjątek stanowiło zaświadczenie proboszcza, w którym wskazał on, że powódką opiekuje się jej córka, a nie jej zięć. Dokument ten nie mógł zastąpić dowodu z zeznań świadków oraz stron, w tym nawet samego wystawiającego to zaświadczenie proboszcza. Nie jest wiadomo, na jakiej podstawie wysunął te twierdzenia, ale nie wydaje się, aby było typowe dla zaświadczenia o przedłużeniu grobu. Wystawiający je mógł nie wiedzieć, jaki jest cel tego dopisku, a oczywistym jest, że wiedzę o relacjach stron czerpał od nich samych. Jeżeli zaś mowa o wydrukach dotyczących cen produktów spożywczych to nie miały one znaczenia, zarówno z tego powodu, że w tym zakresie wystarczające było oparcie się na wiedzy powszechnej, ale także dlatego, że strony ostatecznie były zgodne co do ceny ziemniaków, kur oraz mięsa.

45. Co do zasady Sąd nie widział podstaw do podważania wiarygodności zeznań świadków K. G., W. K., E. K. i A. K. oraz przesłuchania stron.

46. Należy jednak zauważyć, że jedyną osobą, która mogła przedstawić rzeczywiste intencje powódki dotyczące umowy dożywocia była ona sama. Pozostałe osoby czerpały wiedzę zasłyszana od niej, przy czym nie wydaje się, aby powódka zwierzała się innym co do rzeczywistych motywów. Większość bowiem świadków wskazywała, że powódce zależało na opiece, co jest typowe dla tego typu umów. Sama jednak powódka podała, że celem, jaki jej przyświecał była naprawa małżeństwa jej córki z pozwanym, natomiast opieka przez pozwanego – mając na uwadze wykonywanie umowy – była drugorzędna. Powódka była wówczas skonfliktowana ze swoją córką, a dokonana czynność pozbawiała córkę powódki własności lokalu, która mogłaby jej przyspaść na skutek dziedziczenia po matce.

47. W tym więc zakresie każdy ze świadków przedstawiał motywację powódki ze swojej perspektywy, nie dysponując jednak pełnym obrazem sytuacji. Nie sposób zatem na podstawie wskazanych zeznań uznać, aby pozwany nie spełniał żądań powódki. Sąd w tym zakresie dał wiarę w całej rozciągłości przesłuchaniu pozwanego, który wprost wskazywał, że pomagał powódce wyłącznie na jej żądanie i nie roztaczał nad nią opieki z własnej inicjatywy. Świadkowie oraz strony również odmiennie opisywali relacje między stronami. Wskazywano przykładowo, że pozwany nie odbierał telefonów od pozwanej, ale po pierwsze częściowo to wiedza zasłyszana, a częściowo ustalona na podstawie skromnego czasu spędzonego z powódką. Jest oczywistym, że nie zawsze połączenie telefoniczne odebrane zostanie niezwłoczne. Zresztą sama powódka opisywała, że odwiedzała pozwanego, kiedy ten był chory, co wskazuje jednoznacznie na panujące wówczas dobre relacje między stronami. W ocenie Sądu niewątpliwie strony przestały się

ze sobą kontaktować od czerwca 2022 r., kiedy to pozwany zaprzestał odbierania telefonu od powódki, gdy ta zaczęła żądać od niego zwrotnego przeniesienia własności lokalu.

48. W ocenie Sądu brak było podstaw do kwestionowania wiarygodności dowodu z przesłuchania powódki. Dowód ten wskazuje na specyficzne podejście powódki do przyczyn, treści i celu umowy dożywocia. Powódka zapewniała bowiem pozwanego, że będzie uiszczać opłaty eksploatacyjne należne od lokalu, jednakże liczyła na to, że on sam z własnej inicjatywy będzie pokrywał te opłaty, przynajmniej co drugi miesiąc. Jednocześnie powódka nie wzywała pozwanego do zwrotu uiszczonych kosztów eksploatacyjnych należnych od lokalu po dokonaniu zapłaty. Powódka oczekiwała, że pozwany będzie roztaczał nad nią pieczę. Ostatecznie uznała, że nie opiekował się nią, jakkolwiek pomagał jej na każde jej żądanie. Powódka nie wyrażała swoich oczekiwań, mimo że utrzymywała z pozwanym stały kontakt. Powódka jednocześnie chciała mieć zapewnioną pieczę sprawowaną przez pozwanego, jednakże nie wyobrażała sobie, aby pomagał jej przy czynnościach pielęgnacyjnych wymagających zachowania intymności. Oczekiwania powódki nie znajdowały potwierdzenia w jej zachowaniu. Nie można się oprzeć wrażeniu, że powódka liczyła na to, że pozwany z własnej inicjatywy roztoczy nad nią pełną opiekę i domyśli się, że tego od niego oczekuje. Przesłuchanie powódki wskazuje również na to, że przełomowy dla relacji stron był moment, w którym pogodziła się ona z córką i zorientowała się, że na skutek umowy dożywocia nie pozostawi ona swojej córce własności lokalu w spadku. Wówczas to powódka zażądała od pozwanego, aby zwrotnie przeniósł na nią własność. Gdy pozwany odmówił, powódka zmieniła ocenę dotychczasowych relacji, co skutkowało uznaniem przez nią, że pozwany nie wykonuje umowy.

49. W ocenie Sądu istotne znaczenie dla oceny dowodu z przesłuchania stron, jak również pozostałego osobowego materiału dowodowego miała postawa powódki na rozprawie w dniu 25 września 2023 r. i w dniu 23 listopada 2023 r. Na rozprawie w dniu 25 września 2023 r. powódka wyrażała swój żal wobec pozwanego, jednakże zachowywała przy tym spokój. Na rozprawie w dniu 23 listopada 2023 r. powódka zwracała się do pozwanego z nadmierną wrogością, przerywała jego wypowiedzi w czasie uzupełniającego przesłuchania stron, w tym przytaczała rzekome rozmowy między stronami, używając przy tym wulgaryzmów. Ocena zgromadzonego materiału dowodowego analizowana przez pryzmat narastającej wrogości powódki wobec pozwanego wskazuje na to, że zasadniczym źródłem sporu między stronami był fakt, że pozwany odmówił powódce zwrotnego przeniesienia własności lokalu na jej żądanie wyrażone przez nią, gdy zorientowała się, że na skutek umowy dożywocia nie pozostawi ona swojej córce majątku.

50. Całokształt osobowego materiału dowodowego doprowadził Sąd do przekonania, że pozwany przy wykonywaniu umowy nie wykazywał się własną inicjatywą, a ograniczał się do pomocy powódce, kiedy ta o to prosiła. Powódka podała, że liczyła, że pozwany będzie uiszczał należności czynszowe za lokal, ale nie wyrażała tego żądania wobec pozwanego, wręcz przeciwnie, wskazywała, że będzie uiszczała te opłaty. Podobnie rzecz ma się do hospitalizacji powódki. Pozwany o większość jej pobyków w szpitalu nawet nie wiedział, to i trudno przypuszczać, aby miał wiedzieć, ile konkretnie powódka wydaje na leki i suplementy diety.

51. W celu ustalenia rzeczywistych intencji stron towarzyszących im przy zawieraniu umowy Sąd dopuścił z urzędu dowód z zeznań świadka G. S., notariusza, który sporządzał umowę dożywocia. Zeznania te miały jednak marginalne znaczenie, gdyż nie pamiętała szczegółów związanych z przedmiotową umową, a odnosiła się ogólnie do ogółu tego typu umów. Przede wszystkim, przedmiotowej umowie nie towarzyszyły żadne szczególne okoliczności, które zostałyby zapamiętane przez notariusza. Stąd nie można było na tej podstawie zrekonstruować istotnych okoliczności towarzyszących zawarciu tej umowy.

V.

(rozstrzygnięcie i podstawa prawna rozstrzygnięcia)

52. Powództwo zasługiwało na częściowe uwzględnienie w zakresie żądania zamiany uprawnień z dożywocia na dożywotnią rentę. Powództwo podlegało oddaleniu w zakresie żądania zapłaty.

53. W myśl art. 908 §1 k.c. jeżeli w zamian za przeniesienie własności nieruchomości nabywca zobowiązał się zapewnić zbywcy dożywotnie utrzymanie (umowa o dożywocie), powinien on, w braku odmiennej umowy, przyjąć zbywcę

jako domownika, dostarczać mu żywienia, ubrania, mieszkania, światła i opału, zapewnić mu odpowiednią pomoc i pielęgnowanie w chorobie oraz sprawić mu własnym kosztem pogrzeb odpowiadający zwyczajom miejscowym. Stosownie do treści art. 908 §2 k.c. jeżeli w umowie o dożywocie nabywca nieruchomości zobowiązał się obciążyć ją na rzecz zbywcy użytkowaniem, którego wykonywanie jest ograniczone do części nieruchomości, służebnością mieszkania lub inną służebnością osobistą albo spełniać powtarzające się świadczenia w pieniądzu lub w rzeczach oznaczonych co do gatunku, użytkowanie, służebność osobista oraz uprawnienie do powtarzających się świadczeń należą do treści prawa dożywocia.

54. Art. 908 §1 k.c. w zakresie dotyczącym obowiązków nabywcy nieruchomości względem dożywotnika ma charakter dyspozytywny i znajduje zastosowania wyłącznie wówczas, gdy strony umowy dożywocia w inny sposób nie uregulowały swojego stosunku prawnego.

55. Zgodnie z brzmieniem art. 913 §1 k.c. Jeżeli z jakichkolwiek powodów wytworzą się między dożywotnikiem a zobowiązanym takie stosunki, że nie można wymagać od stron, żeby pozostawały nadal w bezpośredniej ze sobą styczności, sąd na żądanie jednej z nich zamieni wszystkie lub niektóre uprawnienia objęte treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę odpowiadającą wartości tych uprawnień.

(treść umowy dożywocia, zakres obowiązków pozwanego względem powódki)

56. Przechodząc do szczegółowych rozważań, wskazać należy, że strony zawarły umowę dożywocia rozszerzoną o ograniczone prawo rzeczowe w postaci służebności mieszkania.

57. W braku odmiennej umowy do tego prawa, inkorporowanego do treści dożywocia, stosuje się przepisy kodeksu cywilnego o służebności mieszkania, chyba że umowa stanowi inaczej. W tym sensie, ustanowienie służebności mieszkania w ramach umowy dożywocia może być mniej korzystne dla dożywotnika, gdyż zakres obowiązków stron ocenia się na podstawie ww. przepisów jako szczególnych w stosunku do art. 908 § 1 k.c.

58. W niniejszej sprawie umowa nie zawierała wprost wyrażonych obowiązków stron w zakresie pokrywania kosztów lokalu – kosztów eksploatacyjnych i kosztów mediów.

59. Jednocześnie strony nie były zgodne co do rozumienia tej umowy – zarówno dowód z przesłuchania stron, jak również dowód z zeznań świadka (notariusza) wskazują na to, że strony nie były do końca świadome obowiązków wynikających z dożywocia. Nie miały one sprecyzowanych oczekiwań, żądań, które znalazłyby odzwierciedlenie w treści dożywocia. Strony reprezentowały rozbieżne stanowiska w tym zakresie, brak jest podstaw do odmowy przymiotu wiarygodności którejkolwiek ze stron.

60. Istotne znaczenie ma to, że faktyczną przyczyną zawarcia umowy dożywocia przez powódkę, o czym wskazała ona wprost, była chęć ratowania małżeństwa, natomiast obowiązki w ramach dożywocia miały charakter drugorzędny. Na szczególną uwagę zasługuje to, że powódka zaczęła domagać się od pozwanego zwrotnego przeniesienia własności na nią po tym, gdy uświadomiła sobie, że nie służy jej własność ww. lokalu i nie będzie ona mogła go pozostawić swojej córce, a to w momencie, gdy odnowiła z nią relacje. Dopiero w dalszej kolejności powódka zaczęła domagać się spełnienia świadczeń z umowy dożywocia, powołując się na jej treść.

61. Nie uszło uwadze Sądu, że powódka w swoim stanowisku popadała w sprzeczność – z jednej strony wskazywała, że będzie pokrywała koszty lokalu, dopóki będzie mogła, zapewniając o tym pozwanego, z drugiej zażądała od pozwanego po odnowieniu relacji z córką zwrotu uiszczonych kosztów. Nadto, powódka wprost wskazała, że w okresie, którego dotyczy pozew ani razu nie wzywała pozwanego do uiszczenia tych opłat, względnie ich zwrotu na swoją rzecz, uznając, że pozwany będzie honorowy i sam proponuje, że będzie pokrywał te koszty co drugi miesiąc.

62. Podsumowując, powódka zapewniała powoda, że dopóki będzie mogła, będzie uiszczala koszty na rzecz spółdzielni, ale liczyła, że pozwany z własnej inicjatywy proponuje pokrycie tych kosztów.

63. Zgodnie z kombinowaną metodą wykładni, priorytetową regułą interpretacyjną oświadczeń woli składanych indywidualnie adresatom, stanowi rzeczywista wola stron. Zastosowanie tej reguły wymaga wyjaśnienia, jak strony rzeczywiście zrozumiały złożone oświadczenie woli, a w szczególności, jaki sens łączyły z użytym w oświadczeniu woli zwrotem lub wyrażeniem. W razie ustalenia, że były to te same treści myślowe, pojmowany zgodnie sens oświadczenia woli trzeba uznać za wiążący. Sens świadczenia woli ujętego w formie pisemnej, czyli wyrażonego w dokumencie, ustala się przyjmując za podstawę wykładni przede wszystkim tekst dokumentu. W procesie jego interpretacji podstawowa rola przypada językowym regułom znaczeniowym. Wykładni poszczególnych wyrażeń dokonuje się z uwzględnieniem kontekstu, w tym także związków treściowych występujących między zawartymi w tekście postanowieniami. Uwzględnieniu podlegają również okoliczności, w jakich oświadczenie woli zostało złożone, jeżeli dokument obejmuje takie informacje, a także cel oświadczenia woli wskazany w tekście lub zrekonstruowany na podstawie zawartych w nim postanowień (vide: uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z 29.06.1995 r., III CZP 66/95, OSNC 1995, nr 12, poz. 168).

64. W tym stanie rzeczy, zgodnie z kombinowaną metodą wykładni oświadczeń woli stron, wobec braku możliwości zrekonstruowania treści oświadczeń woli na podstawie rzeczywistej, zgodnej woli stron, zwłaszcza z uwagi na sposób wykonywania umowy, zmianę stanowiska powódki co do postrzegania obowiązków pozwanego i późniejszą rozbieżność w zakresie interpretacji umowy, w tym jej językowego znaczenia, w ocenie Sądu zasadnicze znaczenie dla ustalenia treści stosunku prawnego łączącego strony ma wykładnia językowa umowy – tekst umowy dożywocia.

65. Zgodnie z treścią umowy (§3) pozwany „zobowiązuje się zapewnić teściowej w ramach dożywocia – bezpłatną, dożywotnią służebność mieszkania obejmującego cały lokal mieszkalny z ogrzewaniem, oświetleniem i wodą, swobodne poruszanie się po całej nieruchomości, prawo przyjmowania gości”

66. Nieodpłatność służebności wyraża się w braku obowiązku zapłaty wynagrodzenia z tytułu jej ustanowienia. Odmienne uregulowanie zasad odpłatności za ten lokal stałoby w sprzeczności z charakterem umowy dożywocia.

67. Podkreślenia nadto wymaga, że ustanowienie nieodpłatnej służebności mieszkania nie jest bynajmniej równoważne z nieodpłatnym udostępnieniem mieszkania wraz z nieodpłatnym udostępnieniem mediów.

68. Strony nie określiły kto jest obowiązany do pokrycia kosztów eksploatacyjnych należnych od lokalu.

69. W konsekwencji, w tym zakresie należy stosować przepisy regulujące instytucję służebności mieszkania (w szczególności art. 302 §2 k.c. i odpowiednio stosowany art. 260 §1 k.c.)

70. Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 19 listopada 1968 roku w sprawie o sygn. akt III CZP 110/68 (OSNC 1969/7-8/128) nieodpłatna służebność mieszkania oznacza nieodpłatność wobec właściciela, zwalniając uprawnionego od wszelkich na rzecz tegoż właściciela świadczeń z tytułu używania lokalu, niezależnie przy tym od tego, czy i do jakich z kolei z tego tytułu świadczeń zobowiązany jest właściciel (wynajmujący). Dotyczy to świadczeń z tytułu czynszu i innych opłat związanych z używaniem lokalu, do których pobierania byłby uprawniony właściciel jako wynajmujący.

71. Art. 302 §2 k.c. w zakresie swojego zastosowania wyłącza art. 297 k.c. – w konsekwencji, do wzajemnych stosunków między uprawnionym z tytułu służebności a właścicielem należy stosować przepisy o użytkowaniu przez osoby fizyczne – a w braku przepisów nadających się do odpowiedniego zastosowania przepisy o służebnościach gruntowych stosowane odpowiednio na podstawie odesłania zawartego w art. 297 k.c.

72. Odpowiednie zastosowanie znajduje art. 260 §1 zdanie 1 k.c., w myśl którego użytkownik obowiązany jest dokonywać napraw i innych nakładów związanych ze zwykłym korzystaniem z rzeczy.

73. W ocenie Sądu powołane przepisy odpowiednio stosowane do służebności mieszkania będącej treścią dożywocia należy wyklądać w ten sposób, że nabywcę nieruchomości obciążają koszty utrzymania lokalu niezależne od zużycia mediów (obciążają go one również jako właściciela w stosunku do spółdzielni mieszkaniowej – art. 4 ust. 4

ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych), natomiast uprawnionego z tytułu służebności mieszkania obciążają opłaty zależne od zużycia mediów (ogrzewanie, energia elektryczna, woda, gaz) – są to nakłady związane ze zwykłym korzystaniem z rzeczy, nie zaliczają się do nich koszty obciążające właściciela nieruchomości w stosunku do spółdzielni mieszkaniowej.

74. Treść sformułowania „bezpłatna, dożywotnia służebność mieszkania obejmującego cały lokal mieszkalny z ogrzewaniem, oświetleniem i wodą” wskazuje na to, że nabywca jest obowiązany do zapewnienia dostępu do ogrzewania, oświetlenia i wody. Nie wynika z tego sformułowania obowiązek pokrywania kosztów ogrzewania, oświetlenia i wody.

75. Takiej wykładni wskazanych przepisów nie stoi na przeszkodzie sposób ułożenia stosunków między stronami. Należy zauważyć, że pozwany nie zamieszkał w przedmiotowym lokalu. Wolą stron było to, aby lokal ten zamieszkiwała wyłącznie powódka sama, bez powoda, aż do końca życia. Pozwany miał swoje miejsce zamieszkania i rodzinę – inne od powódki centrum interesów życiowych. Taki sposób ukształtowania stosunków umownych świadczy o tym, że powódka winna ponosić koszty związane ze zwykłym korzystaniem z rzeczy zależne od zużycia.

76. W konsekwencji, w ocenie Sądu pozwany był obowiązany do ponoszenia opłat eksploatacyjnych obciążających lokal a niezależnych od zużycia, zaś pozostałe opłaty obciążały powódkę.

(ocena roszczenia o zapłatę)

77. Ustalenie podstawy prawnej merytorycznego rozstrzygnięcia pozostaje w wyłącznej dyspozycji sądu orzekającego (art. 328 § 2), który ocenia, jakie znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy mają fakty przytoczone i wykazane przez powoda. Ich znaczenie podlega ocenie w świetle sformułowania i wykładni właściwej normy prawnej, która w rozpoznawanej sprawie ma być zastosowana (vide: wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z 25 października 2012 r., I ACa 548/12, LEX nr 1237882). Jeżeli z powołanych w pozwie okoliczności faktycznych wynika, że roszczenie jest uzasadnione w całości bądź w części, to należy je w takim zakresie uwzględnić, chociażby powód nie wskazał podstawy prawnej albo przytoczona przez niego okazała się błędna (vide: wyrok Sądu Najwyższego z 21 kwietnia 2010 r., V CSK 345/09, LEX nr 603192).

78. Sąd rozważył zatem roszczenie powódki w kontekście odpowiedzialności kontraktowej, o której mowa w art. 471 k.c., w myśl którego dłużnik obowiązany jest do naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania, chyba że niewykonanie lub nienależyte wykonanie jest następstwem okoliczności, za które dłużnik odpowiedzialności nie ponosi.

(zwrot opłat eksploatacyjnych)

79. W zakresie roszczenia o zapłatę kwoty 22.278,98 zł tytułem zwrotu opłaty eksploatacyjnych uiszczonych przez powódkę w okresie od 10 kwietnia 2018 r. do 31 sierpnia 2022 r. powództwo nie zasługiwało na uwzględnienie.

80. W ocenie Sądu pozwany nie ponosi winy z tytułu niewykonania zobowiązania w tym zakresie, albowiem powódka zapewniała pozwanego, że będzie uiszczala te opłaty bez obowiązku zwrotu po stronie pozwanego. Nie wzywała go do zwrotu, a z jej zachowania wynikało, że nie wymagała tego od niego. W konsekwencji, niewykonanie zobowiązania w zakresie pokrycia kosztów eksploatacyjnych było skutkiem okoliczności, za które nie ponosi on odpowiedzialności. Powódka nigdy nie komunikowała pozwanemu tej potrzeby, dopiero na skutek zmiany okoliczności zdecydowała się wystąpić przeciwko niemu o zwrot. Pozwany nie miał żadnych podstaw do przyjęcia, że ciąży na nim ww. obowiązek, mając na uwadze dotychczasowe zachowanie powódki.

81. Roszczenie to mogłoby mieć swoje ewentualne źródło również w przepisach art. 405 k.c., zgodnie z którym kto bez podstawy prawnej uzyskał korzyść majątkową kosztem innej osoby, obowiązany jest do wydania korzyści w naturze, a gdyby to nie było możliwe, do zwrotu jej wartości.

82. Nie zasługuje ono na uwzględnienie również na tej podstawie prawnej, ponieważ pozwany nie uzyskał żadnej korzyści bez podstawy prawnej – wykonanie przez powódkę obowiązku obciążającego pozwanego miało swoje oparcie w jednostronnej deklaracji powódki.

83. Wreszcie, nawet w razie przyjęcia, że pozwany byłby obowiązany do zwrotu wskazanego świadczenia, nie zasługiwałoby ono na uwzględnienie na podstawie art. 5 k.c., stosownie do którego brzmienia Nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony. Żądanie powódki byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, mając na uwadze zachowanie powódki oraz deklaracje dotyczące uiszczania przez nią opłat należnych od lokalu. Powyższe naruszałoby wprost przede wszystkim zasadę lojalności. Strony pozostawały w dobrych relacjach, a dopiero po wielu latach powódka zmieniła zdanie i żałowała podjętej decyzji, ale nie z powodu zachowania pozwanego, ale z powodu poprawienia relacji z córką i chęci darowania jej prawa do lokalu, którego wiele lat wcześniej wyzbyła się.

(zwrot opłat za energię elektryczną)

84. W zakresie roszczenia o zapłatę kwoty 1.343,12 zł tytułem zwrotu opłat za energię elektryczną, nie zasługiwało ono na uwzględnienie, albowiem pozwany nie był obowiązany do pokrycia kosztów pobranej energii elektrycznej, na co Sąd wskazał w pkt 73-76.

(zwrot ceny lekarstw)

85. Nie zasługiwało na uwzględnienie również żądanie zwrotu kosztów zakupu lekarstw i suplementów diety w kwocie 12.893,06 zł.

86. O ile powódka udowodniła, że poniosła koszty udokumentowane fakturami, tak po stronie pozwanego nie istniał obowiązek zakupu leków potrzebnych powódce.

87. Statuowany w umowie obowiązek sprawowania „pełnej opieki i pomocy w razie choroby” nie obejmował zakupu leków. Nie można z niego wywodzić obowiązku pokrywania kosztów leczenia powódki. Zgodnie z językowym brzmieniem tego postanowienia umownego, obowiązek ten polegał na osobistych staraniach i sprawowaniu doraźnej pieczy nad powódką. Nie wynika bynajmniej z tego sformułowania umowy obowiązek pokrywania kosztów lekarstw. Nie można wywodzić tego obowiązku ze dookreślenia wymaganej opieki jako pełnej.

88. Jednocześnie, obowiązek ten nie mógł ulec konwersji w zobowiązanie pieniężne opiewające na równowartość leków zakupionych w spornym okresie. Szkoda powódki z tytułu ewentualnego niesprawowania obowiązku opieki nie wyrażała się w kwocie poniesionej na zakup leków.

89. W ocenie Sądu nie sposób ocenić, że pozwany nie wykonywał należycie obowiązku w tym zakresie. Stan faktyczny sprawy wskazuje na to, że pozwany na każdą prośbę powódki pomagał jej, natomiast sam nie działał z własnej inicjatywy. Z zeznań powódki wynika, że miała do pozwanego żal o to, że nie usługiwał jej z własnej inicjatywy, nie darzył odpowiednią uwagą. Nie można z tego jednak wywodzić nienależytego wykonania zobowiązania. Jeżeli powódka nie artykułowała swoich potrzeb, to nie sposób wymagać od pozwanego, aby mógł on powziąć wiedzę o każdorazowych potrzebach powódki.

(zwrot kosztów wyżywienia)

90. Nie zasługiwało na uwzględnienie żądanie zapłaty kwoty 1.875 zł tytułem zwrotu kosztów wyżywienia.

91. Strony były zgodne, że roczna wartość świadczeń w zakresie wyżywienia opiewała na kwotę 100 zł (ziemniaki), 225 zł (5 kg innego mięsa), 75 zł (trzy kury), tj. 400 zł rocznie.

92. Powódka nie wykazała, że poniosła szkodę w tym zakresie. Co istotne, powódka nie wykazała, że w okresie objętym pozwem samodzielnie zakupiła ziemniaki, kury i inne mięso. Po stronie powódki powstałaby szkoda podlegająca kompensacji wyłącznie wówczas, gdyby samodzielnie dokonała zakupu ziemniaków, mięsa i trzech kur i zapłaciłaby ich cenę. Niezależnie od tego, że treść obowiązku dostarczania wyżywienia wskazany w umowie dożywocia był oderwany od współczesnych realiów, to należy zauważyć, że obowiązek ten był ściśle określony, stąd nie podlegał on konwersji w obowiązek dostarczenia innego wyżywienia, względnie zapłaty równowartości pięćdziesięciu kilogramów ziemniaków, trzech kur i pięciu kilogramów innego mięsa, skoro powódka ich nie zakupiła.

93. Powódka mogłaby dochodzić wykonania umowy w tym zakresie w drodze żądania wydania odpowiedniej ilości mięsa, kur i ziemniaków, nie zaś w drodze żądania zasądzenia oznaczonej sumy pieniężnej, gdyż obowiązek wyżywienia obciążający pozwanego obejmował świadczenia rodzajowo określone, nie zaś świadczenie pieniężne.

94. W konsekwencji, Sąd na podstawie art. 471 k.c. stosowanego a contrario oddalił powództwo o zapłatę, o czym orzekł w pkt II wyroku.

95. Na marginesie wskazać należało, że, zgłoszone przez powódkę żądania zapłaty podlegały ogólnemu terminowi przedawnienia. Powódka w istocie nie dochodziła wykonania umowy dożywocia, lecz odszkodowania.

96. Zgodnie bowiem z treścią art. 118 k.c. jeżeli przepis szczególny nie stanowi inaczej, termin przedawnienia wynosi sześć lat, a dla roszczeń o świadczenia okresowe oraz roszczeń związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej - trzy lata. Jednakże koniec terminu przedawnienia przypada na ostatni dzień roku kalendarzowego, chyba że termin przedawnienia jest krótszy niż dwa lata. Zatem roszczenie powódki nie było świadczeniem okresowym. Starła się bowiem wykazać swoją stratę na skutek niewykonania umowy.

(ocena roszczenia o zamianę uprawnień objętych umową dożywocia na dożywotnią rentę)

97. Na częściowe uwzględnienie zasługiwało żądanie zamiany uprawnień objętych umową dożywocia na dożywotnią rentę.

98. Zgodnie bowiem z treścią tego przepisu jeżeli z jakichkolwiek powodów wytworzą się między dożywotnikiem a zobowiązanym takie stosunki, że nie można wymagać od stron, żeby pozostawały nadal w bezpośredniej ze sobą styczności, sąd na żądanie jednej z nich zamieni wszystkie lub niektóre uprawnienia objęte treścią prawa dożywocia na dożywotnią rentę odpowiadającą wartości tych uprawnień.

99. Przepis ten reguluje zamianę uprawnień objętych treścią dożywocia (wszystkie lub niektóre) na dożywotnią rentę – na żądanie jednej ze stron. Dotyczy to sytuacji, w której strony – bez względu na powód – pozostają w takich stosunkach, że nie można od nich wymagać, żeby pozostawały nadal ze sobą w bezpośredniej styczności. Uregulowanie to ma swoje uzasadnienie w charakterze stosunku, jaki jest wynikiem zawarcia umowy dożywocia. Jest to stosunek wymagający bezpośredniej styczności pomiędzy stronami, a z przyczyn dotyczących sfery przeżyć psychicznych, a zwłaszcza emocjonalnych, instrumenty prawne nie zawsze umożliwiają rozwiązywanie powstałych na tym tle konfliktów. Mogą natomiast ograniczyć ich źródło i łagodzić skutki związane z pozostawaniem stron w stosunku prawnym. Stąd przewidziane przez przepisy rozwiązanie jest stosunkowo radykalne – zasadniczo zmierza do ograniczenia kontaktów pomiędzy stronami i zastąpienie ich świadczeniem rentowym, albo wręcz do zniesienia stosunku z umowy dożywocia.

100. Podstawową przesłanką zamiany uprawnień z dożywocia na rentę jest pogorszenie się stosunków między stronami; musi to osiągnąć stan, w jakim nie można od stron wymagać, aby pozostawały w bezpośredniej styczności. Bez znaczenia jest natomiast przyczyna takiego stanu, zwłaszcza wina stron, a także inne elementy poddające się ocenie obiektywnej, np. oceniana w tych kategoriach waga konfliktu, czy też jego przyczyny. Trudno oprzeć się wrażeniu, że ustawodawca w tym zakresie wyraźnie chroni interesy osobiste, jakie związane są ze stosunkiem z umowy dożywocia (vide: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Wyd. 11, Warszawa 2023).

101. W ocenie Sądu, między stronami zaszły takie stosunki, które uniemożliwiają wykonywanie umowy dożywocia zgodnie z jej treścią. Przede wszystkim, Sąd zważył, że fakt, że obowiązek dostarczania wyżywienia został sformułowany w specyficzny sposób, nie uzasadnia zmiany obowiązków umowy dożywocia. Uzasadniają to żądanie negatywne stosunki, które wytworzyły się między stronami z uwagi na postawę powódki.

102. Powódka w pewnym momencie wykonywania umowy dożywocia zorientowała się, że nie pozostawi nic swojej córce i z tego względu chciała, aby pozwany przeniósł na nią zwrotnie własność nieruchomości. Gdy pozwany odmówił, uznając, że umowa jest wykonywana, a strony utrzymują dobre relacje (powódka wspierała pozwanego, gdy sam doznał choroby kręgosłupa i nie mógł się poruszać, pozwany zawoził powódkę na uroczystości rodzinne według jej życzenia, strony wreszcie utrzymywały stały kontakt telefoniczny), powódka zaczęła odnosić się do niego w sposób wrogi, okazywała mu niechęć, co było widoczne zwłaszcza na rozprawie. Również pozwany wskazał, że na skutek żądań powódki przestał od niej odbierać telefony.

103. W tym stanie rzeczy, Sąd uznał, że zaktualizowały się przesłanki, o których mowa w art. 913 § 1 k.c. uzasadniające zmianę obowiązków z dożywocia na rentę.

104. Sąd nie mógł orzec o zamianie tych obowiązków z datą wcześniejszą niż data uprawomocnienia się wyroku. Sąd w pełni podziela rozważania poczynione przez Sąd Rejonowy w Szczytnie z dnia 8 lipca 2020 roku w sprawie o sygn. akt I C 1339/18 (LEX nr 3039170), gdzie wskazano, że konstytutywny charakter wyroku wydanego w sprawie o zamianę dożywocia na rentę wprost wynika przy tym z brzmienia art. 913 § 1 k.c. - "sąd na żądanie jednej z nich zamieni wszystkie lub niektóre uprawnienia". Wskazuje ono na dwa formalne warunki zamiany dożywocia na rentę – zgłoszenie żądania przez uprawnionego, oraz wydanie orzeczenia przez Sąd. Ta właśnie część powołanego przepisu w pełni przekonuje o tym, że wykładnia prowadząca do takiego rezultatu, że za okres sprzed uprawomocnienia się orzeczenia mogłaby zostać przyznana renta, jest całkowicie chybiona. Dodatkowo, skoro Sąd ma możliwość dokonania zamiany "wszystkich lub niektórych uprawnień" na rentę, to nie może budzić wątpliwości, że do czasu uprawomocnienia się orzeczenia nie ma możliwości domagania się zapłaty renty, bo to właśnie orzeczenie kształtuje nie tylko wysokość renty, ale i zakres w której zastępuje ona dotychczasowe uprawnienia wynikające z umowy.

105. Tożsamy w istocie pogląd wyrażono w orzecznictwie sądów powszechnych. Stwierdzono m.in., że brak podstaw do uwzględnienia żądania powodów co do zasądzenia renty z datą wsteczną tj. z datą wniesienia powództwa głównego. Podniesiono też, że orzeczenie sądu ma charakter konstytutywny, zaś świadczenia niespełnione wcześniej podlegają innemu reżimowi prawnemu (vide: wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 23 października 2015 r., I ACa 527/15, LEX nr 1927529). Przytoczyć należy także inny słuszny argument z orzecznictwa, zgodnie z którym w pewnych sytuacjach ustawodawca przewiduje kapitalizację renty (art. 447 k.c.), ale jest to rozwiązanie wyjątkowe, nie znajdujące odniesienia do renty z art. 913 § 1 k.c. Wprost wskazano przy tym, że renta staje się wymagalna dopiero z momentem prawomocności orzeczenia, gdyż z tą datą następuje zmiana treści umowy (vide: Sąd Apelacyjny w Warszawie w uzasadnieniu wyroku z dnia 20 grudnia 2013 r., VI ACa 740/13, LEX nr 1430894).

106. Stanowisko wyrażone w wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 28 listopada 2013 roku w sprawie o sygn. akt I ACa 542/13 (LEX nr 1416183) o dopuszczalności zamiany dożywocia na rentę z datą wsteczną, wyraźnie odbiega od powyższych ugruntowanych w orzecznictwie poglądów, a przy tym nie zostało przekonująco uargumentowane. Stwierdzono tam jedynie, że z chwilą wytworzenia się takich stosunków, że nie można wymagać od stron, żeby pozostawały nadal w bezpośredniej ze sobą styczności, aktualizuje się prawo każdej ze stron umowy dożywocia do zamiany świadczeń na rentę. Jest to pogląd błędny, gdyż zaistnienie takich stosunków umożliwia zgłoszenie żądania, a dopiero orzeczenie sądu jest podstawą obowiązku zapłaty renty.

107. W tej sytuacji zamianie podlegały uprawnienia w zakresie pełnej opieki i pomocy w razie choroby i wyżywienia. Nie podlegały zamianie obowiązki w zakresie dostarczania oświetlenia, albowiem obowiązek ten nie ciążył na pozwanym.

108. Sąd ustalił wysokość tych uprawnień przy zastosowaniu art. 322 k.p.c., zgodnie z którym, jeżeli w sprawie o naprawienie szkody, o dochody, o zwrot bezpodstawnego wzbogacenia lub o świadczenie z umowy o dożywocie sąd uzna, że ściśle udowodnienie wysokości żądania jest niemożliwe, nader utrudnione lub oczywiście niecelowe, może w wyroku zasądzić odpowiednią sumę według swej oceny opartej na rozważeniu wszystkich okoliczności sprawy.

109. Strony były zgodne, że roczna wartość świadczeń w zakresie wyżywienia opiewała na kwotę 400,00 zł rocznie, tj. 33,33 zł miesięcznie.

110. Sąd zastosował art. 322 k.p.c. w zakresie orzeczenia o zamianie obowiązku pełnej opieki i pomocy w razie choroby z uwagi na niemożność precyzyjnego ustalenia wartości tych świadczeń. W ocenie Sądu bezcelowe było dopuszczanie dowodu z opinii biegłego w tym zakresie, albowiem obowiązek sprawowania opieki był niewymierny w związku z tym, że powódka nie jest osobą zdolną do samodzielnej egzystencji, lecz wymaga pomocy. Sąd wziął pod uwagę wysokość minimalnego wynagrodzenia za pracę oraz szacunkowy wymiar takiej pomocy. Oczywistym jest, że potrzeby powódki mogą się zmieniać w czasie, przy czym wydaje się raczej, że będą większe. Powódka jest obciążona szeregiem schorzeń, co w ostatnich latach wymagało szeregu hospitalizacji. Mając na uwadze żądanie pozwu, w ocenie Sądu kwota 20 zł dziennie tytułem opieki i pomocy w chorobie nie jest w żadnym stopniu kwotą nadmierną i odpowiada ona wartości tego obowiązku.

111. Jednocześnie Sąd miał na względzie, że średniomiesięczny koszt energii elektrycznej ponoszony przez powódkę opiewał na kwotę 20 zł.

112. W tym stanie rzeczy, uznając, że zamianie nie może podlegać obowiązek dostarczania oświetlenia, albowiem nie obciążał on pozwanego, Sąd uznał, że kwota 580 zł stanowi równowartość miesięcznego obowiązku pełnej opieki i pomocy w razie choroby i wyżywienia wskazanego w umowie.

113. W konsekwencji, Sąd na podstawie art. 913 §1 k.c. zamienił uprawnienia objęte umową dożywocia zawartą między powódką A. N. a pozwanym M. K. w dniu 10 kwietnia 2018 r. przed notariuszem G. S. prowadzącą kancelarię notarialną w K. (rep. A nr 5251/2018) opisane w §3 aktu jako zobowiązanie pozwanego do zapewnienia powódce pełnej opieki i pomocy w razie choroby i w ramach wyżywienia rocznie 50 kilogramów ziemniaków, trzech kur i pięciu kilogramów innego mięsa na dożywotnią rentę od pozwanego M. K. na rzecz powódki A. N. w kwocie po 580 zł (pięćset osiemdziesiąt złotych) miesięcznie, płatną z góry do 10. dnia każdego miesiąca wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie w razie uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat, począwszy od miesiąca następującego po uprawomocnieniu się wyroku, o czym orzekł w pkt I. wyroku.

114. Sąd na podstawie art. 913 §1 k.c. stosowanego a contrario oddalił powództwo w pozostałym zakresie, o czym orzekł w pkt II.

VI.

(koszty procesu)

115. Sąd na podstawie art. 102 k.p.c. nie obciążył powódki kosztami procesu.

116. Zasadniczo co do kosztów procesu zastosowanie znalazłby art. 100 k.p.c. i wyrażona tam zasada stosunkowego rozdzielenia kosztów. Jako, że powódka uległa w 85 %, to pozwany mógłby żądać na swoją rzecz kwoty 3.074,45 zł, a powódka 542,55 zł, co oznaczałoby obowiązek zwrotu od powódki na rzecz pozwanego kwoty 2.531,90 zł tytułem kosztów procesu.

117. Niemniej Sąd uznał, że powódka zasługiwała na skorzystanie z dobrodziejstwa instytucji art. 102 k.p.c. i w punkcie III. wyroku odstąpił od obciążania powódki kosztami procesu.

118. Powódka jest osobą w podeszłym wieku, obciążoną licznymi schorzeniami, wielokrotnie hospitalizowaną i utrzymującą się ze skromnego świadczenia emerytalnego. Jej miesięczny budżet obciążają nie tylko opłaty

eksploatacyjne wynikające ze zużycia mediów, ale również zakupy leków i suplementów diety. Po sfinansowaniu zakupu żywności i nawet po uzyskaniu renty od pozwanego pozostanie jej skromna kwota na bieżące utrzymanie. W ocenie Sądu uzasadnia to nieobciążanie powódki kosztami procesu.

119. Na podstawie art. 113 ust. 1 u.k.s.c. na rachunek Skarbu Państwa przejęto nieuiszczone koszty sądowe, tj. opłaty sądowej od pozwu, od uiszczenia której powódka była zwolniona, o czym Sąd orzekł w pkt punkcie IV. wyroku.